

УДК 378.174

Олена ПАСІЧНИК

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету,
м. Хмельницький, Україна
e-mail: helen_shlapack@ukr.net

**ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА ЕФЕКТИВНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ НА НЕМОВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ ЗВО**

Статтю присвячено технології змішаного навчання як одного із найперспективніших напрямів розвитку освіти загалом та вивчення іноземних мов зокрема. Автор аналізує основні аспекти та особливості організації змішаного навчання на немовних спеціальностях ЗВО. Розглядається практична реалізація моделі на основі функціонування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного середовища Moodle. На підставі ефективності безпосередньої взаємодії учасників навчального процесу в межах аудиторної роботи з технологічно обладнаними інтерактивними навчальними можливостями електронного середовища автор робить висновок про якісні зміни у системі освіти.

Ключові слова: змішане навчання, інформаційно-комунікаційна технологія, освітній процес, іншомовна компетентність, модульне середовище.

У сьогоденнішньому комп'ютерно орієнтованому світі цифрових технологій швидкими темпами змінюються зміст, методи, форми та принципи освіти, а саме навчальне середовище дедалі частіше стає віртуальним, стираючи як просторово-часові, так і фізичні рамки. Зміна потреб змінює засоби. Спираючись на зарубіжний досвід, вітчизняні науковці підтримують думку про те, що змішане навчання (blended learning) є одним із найперспективніших напрямів розвитку освіти загалом та вивчення іноземних мов зокрема. Мова йде про «змішування» теорій, підходів та методів навчання. Як зазначає К. Бугайчук [1], «застосування ІКТ у навчанні стало настільки органічним елементом, що навіть існує думка про виключення з обігу термінів «електронне навчання», «мобільне навчання» чи «дистанційне навчання», а сучасний освітній процес пропонується розуміти як «змішану модель» кращих навчальних практик і методів поряд із застосуванням сучасних технічних засобів навчання».

Інтеграція новітніх навчальних технологій у процес вивчення іноземних мов за традиційними методиками зумовлена також об'єктивними факторами зменшення кількості аудиторного навантаження та збільшення чисельності груп. Викладач знаходиться у постійному пошуку шляхів оптимізації та інтенсифікації навчального процесу з метою розвитку професійної іншомовної компетентності студентів.

Загалом не можна стверджувати, що технологія «змішування» є чимось цілком новим для нашої системи освіти. Традиційне навчання інозем-

ної мови ніколи не обходилося без додаткових аудіо-візуальних засобів, рольових та дидактичних ігор, тренувальних граматичних вправ тощо, які широко використовувалися в різних видах аудиторної (лекції, семінари, воркшопи, тренінги) та поза аудиторної діяльності. У спробі створити автентичне мовне середовище, кожен викладач певною мірою завжди намагався доповнити навчальний процес додатковими засобами. Проте широке застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій перемістило навчальний процес із аудиторій у електронне середовище, створивши при цьому зовсім нові комбінації аудиторного, електронного та дистанційного навчання, які стали основою сучасної концепції змішаного навчання.

На основі напрацювань іноземних дослідників (С. J. Bonk, С. R. Graham, J. Cross, M. G. Moore, N. Friesen) чимало вітчизняних науковців зацікавилися цією інноваційною технологією, здійснюючи як теоретико-методологічний аналіз поняття «змішаного навчання» (К. Бугайчук, С. Березенська, В. Кухаренко, Н. Рашевська, так і розглядаючи стратегії та розробляючи моделі його впровадження в освітню діяльність навчальних закладів (І. Воротникова, Л. Данькевич, Г. Дзіман, О. Мусійовська, Н. Олійник, Г. Чередніченко, Л. Шапран). Проте, незважаючи на значну кількість напрацювань у цій сфері, науковці не дійшли згоди ні що до самого терміну (окрім «змішаного навчання» його ще називають «гібридним», «комбінованим» та «гнучким»), ні стосовного його змістового наповнення. Аналіз

наукових публікацій з досліджуваної проблематики [1; 4; 3] дозволяє нам розглядати цю категорію з різних точок зору. У широкому сенсі змішаним навчанням називають заплановану педагогічно цілісну інтеграцію різних форм і методів електронного та традиційного навчання та самоосвіти з метою досягнення визначених навчальних цілей зі збереженням механізму контролю за часом, місцем, шляхом та темпом навчання.

У вузькому сенсі цим терміном позначають цілеспрямований процес здобуття знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти на основі гнучкого підходу до навчання в умовах інтеграції аудиторної і поза аудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та технічних засобів навчання.

Мета статті: проаналізувати технологію змішаного навчання та механізм її втілення задля інтенсифікації процесу вивчення іноземної мови на немовних спеціальностях.

Загалом технологія змішаного навчання ґрунтується на вдалому поєднанні двох навчальних середовищ – очного та он-лайн середовища, актуалізуючи позитивні сторони кожного з них. Особливого значення це набуває при вивченні іноземної мови, оскільки зручна гнучка система електронного навчання доповнюється безпосередньою взаємодією з викладачем та іншими студентами під час аудиторної роботи. Це, в свою чергу, дозволяє значно інтенсифікувати навчальний процес, вибудовуючи при цьому індивідуальну навчальну траєкторію кожного студента та спонукає його до відповідальності за власні результати навчання.

На думку Н. Микитенко [2, 169] засобами досягнення навчальних цілей за методикою змішаного навчання є два типи навчальних платформ:

- зовнішні платформи, змістове наповнення яких індивідуально розробляє навчальна інституція, з урахуванням мети навчання та аналізу потреб тих, хто навчається (наприклад, Moodle, Web Course Tools);
- внутрішні платформи, що відображають зміст уже розроблених навчальних курсів (наприклад, Macmillan English Campus, CALL).

У межах нашого дослідження вважаємо, що система модульного середовища Moodle, яка активно використовується у навчальному процесі Хмельницького національного університету, є одним з ефективних середовищ для застосування інноваційного підходу до вивчення іноземної мови на основі методики змішаного навчання. Переваги цієї оболонки полягають у широкому інстру-

ментарії представлення навчального матеріалу (текст, графічні зображення, відео, аудіо, мультимедіа-документи, інтерактивні навчально-методичні матеріали); організації багатофункціонального спілкування та іншої взаємодії студентів та викладачів; організації складних та інтегрованих курсів з різних дисциплін; варіативності представлених завдань відповідно до індивідуальних потреб та запитів студентів; компонуванні курсів з метою їх використання без безпосереднього контакту з викладачем у реальному часі; інтеграції навчальних курсів різних авторів в одній оболонці.

Використовуючи переваги аудиторного навчання у поєднанні із роботою в Moodle, студент значно розширює навчальні можливості за рахунок гнучкості, доступності та своїх індивідуальних потреб та можливостей, персоніфікуючи тим самим весь навчальний процес. Крім того, спостерігається підвищення рівня мотивації пізнавальної діяльності, самостійності, соціальної активності, організаційних навичок та критичного мислення.

Змішане навчання дозволяє зробити більше з меншими витратами. Однак, як зазначають дослідники [3, 52], невміле проектування або використання змішаного навчання може створити дискомфортні умови для усіх учасників навчального процесу. Відтак, організовуючи процес змішаного навчання іноземної мови для студентів немовних спеціальностей у ЗВО, необхідно брати до уваги такі аспекти:

- докорінна зміна ролі викладача як організатора, координатора, партнера та консультанта навчального процесу. Розробляючи курс та обираючи модель змішаного навчання відповідно до рівня та запитів цільової аудиторії, викладач відіграє ключову роль у навчальному процесі в центрі якого знаходиться студент. Але попередньо викладач сам повинен пройти етап підготовки щодо основних теоретико-методичних та практичних засад впровадження цієї технології;
- запорукою ефективності змішаного навчання є правильне співвідношення його елементів та розподіл різних видів діяльності відповідно до мети, змісту навчальної програми та рівня підготовки студентів. Відповідно до висновків Sloan Consortium [5, 5] (нині відомого як Online Learning Consortium) відсоткова частка ІКТ в навчальному процесі в межах змішаного навчання може складати від 30 до 79%;
- необхідність належного технічного та програмного забезпечення.

Починаючи з 2006 року, в Хмельницькому національному університеті (ХНУ) створюються

навчальні комплекси на основі функціонування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного середовища (Moodle), що стало відправною точкою активного запровадження системи змішаного навчання.

При складанні програми курсу «Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням», у межах якої реалізується підхід змішаного навчання, викладачі кафедри іноземних мов зробили такі кроки:

- 1) визначили, які компоненти процесу навчання можна вдосконалити за допомогою сучасних технологій і програм.
- 2) ретельно продумали та підготували програму курсу, розподіливши матеріал для аудиторної та онлайн роботи. Наприклад, відповідно до робочої програми студенти спеціальності «Інформаційні технології проектувань» 5 курсу вивчають іноземну мову 150 год., з яких 70 год. відводиться на практичні заняття, а решта – 80 год. припадає на самостійну роботу в онлайн середовищі під активним керівництвом викладача.
- 3) розробили змістове наповнення курсів, а також завдання для підсумкового контролю, домашнього читання, тести, аудіо та відеоматеріали тощо. До прикладу, змістове наповнення теми «Web design and Web development» передбачає роботу з розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності та навичок використання граматичного матеріалу (рис. 1). Оскільки в межах теми презентується новий матеріал, необхідно забезпечити перевірку якості його засвоєння. Це досягається за допомогою тестів закритого (рідше відкритого) типу, які є обов'язковою складовою кожної теми що опрацьовується. Таким чином, викладач отримує можливість постійно моніторити якість засвоєння матеріалу студентами.
- 4) узгодили зі студентами терміни виконання тих чи інших завдань в межах роботи над конкретними темами.

Web design and Web developmen

Рисунок 1

При викладанні іноземної мови в немовному ЗВО необхідно враховувати той факт, що неможливо сформулювати високий рівень професійних комунікативних умінь виключно електронними засобами. Електронний курс не є заміною, а лише доповненням до традиційних форм навчання. За умови наявності продуманої системи вправ та завдань, працюючи з курсом, студент може розвивати уміння переважно лише в трьох видах мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, письмо. Проте він майже позбавлений можливості розвивати уміння говоріння. Натомість, цей компонент цілком і повністю забезпечується в умовах аудиторного навчання. Крім того, технологія змішаного навчання завжди ставить нас у залежність від технічної складової, а також вимагає високого рівня комп'ютерної грамотності.

Незважаючи на окремі недоліки, технологія змішаного навчання дозволяє застосовувати принципи індивідуалізації та доступності на практиці. Студент отримує можливість створення власної траєкторії навчання, засвоюючи матеріал у зручний для себе час та спосіб, обираючи темп. Викладач, часто як автор курсу, має змогу диференціювати матеріал (чи окремі завдання) відповідно до рівня групи та поставленої мети, урізноманітнюючи та взаємодоповнюючи навчальний процес різними видами діяльності. Оскільки технологія змішаного навчання не обмежується лише поєднанням очної та онлайн форм, туди може входити велика різноманітність навчальних технік і підходів, наприклад, електронні курси, мобільні додатки, соціальні мережі, хмарні технології, практичне навчання, робота над конкретними проектами, службова ротація, електронні книги, коучинг, виїзне навчання, навчальні ігри та симуляції, формальне навчання з сертифікаціями тощо.

У нашому розумінні змішане навчання варто розглядати як педагогічний підхід, який поєднує в собі ефективність безпосередньої взаємодії учасників навчального процесу в межах аудиторної роботи з технологічно обладнаними (інтер-) активними навчальними можливостями електронного середовища, що сприяє якісним змінам у системі освіти та вивченні іноземної мови зокрема. Різноманіття ресурсів онлайн складової значно збагачує навчальний процес, формуючи при цьому високий рівень мотивації та самосвідомості. Реалізація підходу характеризується своїми особливостями та потребує ретельної попередньої підготовки. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у впровадженні масових відкритих онлайн курсів та хмарних технологій у процес підготовки студентів ЗВО.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів / К. Л. Бугайчук. – Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. ред.: В. Ю. Биков. – 2016. – Том 54. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_54_4_3
2. Микитенко Н. О. Ефективні методики формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / Н.О. Микитенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 160-169.
3. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.
4. Мусійовська О. Ф. Проблеми впровадження комбінованого навчання у вищій школі України [Електронний ресурс] / Мусійовська Оксана Федорівна // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання. -2008. – №3(7). – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08mofshu.htm>.
5. Шроль Т.С. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти [Електронний ресурс] / Т.С. Шроль // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2016. – Вип. 13(1). – С. 166-170. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13\(1\)_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13(1)_52)
6. Allen I. E., Seaman J., Garrett R. Blending In: The Extent and Promise of Blended Education in the United States / I. Elaine Allen, Jeff Seaman, Richard Garrett, 2007. – Sloan – С. – 30 p.

References

1. Bugajchuk K.L. Blended learning: theoretical analysis and strategy of implementation in educational process of Higher Educational Institutions / K.L. Bugajchuk // Instytut informacynych tehnologij i zasobiv navchannya APN Ukrainy, Universytet menedzhmentu osvity APN Ukrainy. – 2016. – Том 54. – № 4. – #54 – № 4. – Online: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_54_4_3
2. Mykytenko N. O. Efektyvni metody formuvannya inshomovnoyi profesijnoyi kompetentnosti majbutnix faxivciv pryrodnychyx specialnostej / N.O. Mykytenko // Naukovi zapyshky Ternopil'skogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Gnatyuka. Seriya : Pedagogika. – 2011. – # 2. – С. 160-169.
3. Blended Learning [Tekst]: monohrafiya / S.M. Berezens'ka, K.L. Buhajchuk, V.M. Kuxarenko, N.Yu.Olijnyk, T.O. Olijnyk, O.V. Rybalko, N.H. Syrotenko, A.L. Stolyarevs'ka; za red.. V.M. Kuxarenka –XPI, Xarkiv, 2016. – 275 s.
4. Musijov'ska O. F. Problemy vprovadzhennya kombinovanogo navchannya u vyshhij shkoli Ukrainy [Elektronnyj resurs] / Musijov'ska Oksana Fedorivna // Informacijni tehnologiji i zasoby navchannya : elektronne naukove faxove vydannya. -2008. – #3(7). – Rezhym dostupu: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08mofshu.htm>.
5. Shroll T.S. Blended learning as a new form of ICT education [online] / T.S. Shroll // Onovlennya zmistu,form ta metodiv navchannya i vuhovannya v zakladax osvity. – 2016. – Vyp. 13(1). – С. 166-170. – Available from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13\(1\)_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13(1)_52)
6. Allen I. E., Seaman J., Garrett R. Blending In: The Extent and Promise of Blended Education in the United States / I. Elaine Allen, Jeff Seaman, Richard Garrett, 2007. – Sloan – С. – 30 p.

Пасечник Е. А. Смешанное обучение как форма эффективной организации иноязычного образования на неязыковых специальностях высшего учебного заведения

Статья посвящена технологии смешанного обучения как одного из самых перспективных направлений развития образования в целом и изучение иностранных языков в частности. Автор анализирует основные аспекты и особенности организации смешанного обучения на неязыковых специальностях. Рассматривается практическая реализация модели на основе функционирования модульного объектно-ориентированного динамической среды Moodle.

Ключевые слова: смешанное обучение, информационно-коммуникационная технология, образовательный процесс, иноязычная компетентность.

Pasichnyk O. Blended learning as an efficient method of foreign language teaching of nonlinguistic students in Higher Educational Establishment

The development of information technology has given rise to the new opportunities for learning and challenged the established practices of educational approaches and strategies. The article analyzes the concept of blended learning and its didactic possibilities to make an effective transition from a traditional learning model to an integrated one feasible, with electronic environments and resources being widely used. The technology combines all the different media within one environment: online. The term blended learning refers to any program of study that is delivered by appropriately combining both interactive study (usually face-to-face) and individual study (usually online). Teaching cannot be defined separately from learning which makes the role of a teacher multidimensional. Considering the effectiveness of blended language learning environment, it is necessary to emphasize that there is no single effective model but various solutions due to specific learning contexts – goals and limitations which exist in every education and learning environment. It is important for the different components of the blend to complement each other. The basic steps for establishing complementarity are to identify learning outcomes, students' needs, and various potential components of blended learning solutions available to teachers.

The author outlines the potential of Moodle educational platform to support a blended learning of foreign language for nonlinguistic students.

Key words: blended learning, information and communication technology, educational process, foreign language competence, Moodle environment.